

بررسی تأثیر هنر گچبری دوران ساسانی بر تزئینات گچبری معماری

قرون ۱ تا ۵ هجری

مهران منتشری

دانش آموخته کارشناس ارشد باستان‌شناسی دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل

m.montashery1371@gmail.com

چکیده

هنر ایران از آغاز حیات خویش تا دوران اسلامی، دگرگونی‌های عظیم را شامل گشته است. دوران اسلامی از مهم‌ترین دوره‌های هنر ایران است که در آن بسیاری از هنرها تحت تأثیر آیین اسلام، دستخوش تحولات و پیشرفت‌های چشم‌گیری گشتند. یکی از این هنرهایی که در دوران ساسانی بسیار مورد توجه قرار گرفت و در دوران اسلامی نیز ادامه یافت، هنر گچبری می‌باشد که آثار زیادی از آن در قالب تزئینات معماری برجای مانده است. این هنر در میان هنرهای مختلف قرون اولیه اسلامی، جایگاه ویژه‌ای دارد و به‌عنوان الگو و پیش‌زمینه‌ای جهت شاهکارهای گچبری دوره‌های بعد از خود خصوصاً سلجوقیان محسوب می‌گردد. درباره تأثیرپذیری هنر گچبری در اینه قرون اولیه اسلامی ایران از هنر گچبری عصر ساسانی اطلاعات ناچیزی موجود است؛ بنابراین ضروری است که در این زمینه با توجه به اهمیت آن در هنر و معماری ایران، تحقیق و پژوهش بیشتری صورت گیرد. در این پژوهش، از طریق مطالعات و منابع کتابخانه‌ای و با روش توصیفی-تحلیلی، تأثیر هنر گچبری دوره ساسانی بر تزئینات گچبری قرون اولیه اسلامی (قرن ۱ تا ۵ هجری) در ایران و خارج ایران و همچنین مضامین نقوش گچبری و شیوه‌های نقوش گچبری در دوران اولیه اسلامی، بحث می‌شود.

واژگان کلیدی: ایران، دوران ساسانی، قرون اولیه اسلامی، گچبری

مقدمه

از قرن‌ها پیش تا به امروز در ایران آثاری بی‌شمار در زمینه‌ی معماری و تزئینات وابسته به آن به جا مانده است که هریک از آن‌ها به نوعی یادمان و یادگار مردم هنر دوست و هنرمند این مرزوبوم و بیانگر ذهن خلاق و هنرمند، نحوه نگرش زندگی و اعتقادات مردم زمانه خود است. مصالح مورد استفاده و همچنین نوع بهره‌گیری از تزئینات در ادوار مختلف، در هر دوره متفاوت بوده است. شاید در هیچ سرزمینی مانند ایران کشف مصالح و فنون جدید با چنان علاقه‌مندی و دانش مورد بهره‌برداری قرار نگرفته است. در این بین گچ به‌عنوان یکی از مصالح اصلی معماری ایرانی است که به‌واسطه‌ی قابلیت‌های ویژه آن همواره مورد توجه هنرمندان و معماران واقع شده، به‌طوری‌که علاوه بر جنبه‌ی ایستایی آن، به‌عنوان یکی از مصالح، جنبه تزئینی آن مورد توجه قرار گرفته است و به‌صورت یکی از هنرهای تزئینی درآمده و در این راه سیر تکامل و تحول خویش را در بستر تاریخ ایران طی نموده و فراز و نشیب‌هایی را در پشت سر گذاشته، گاهی مورد توجه قرار گرفته و زمانی مورد بی‌مهری واقع شده است. هنرمندان ایرانی فنون گچبری را بدان درجه از پیشرفت و تکامل رسانیدند و چنان نقوش بدیع و ظریفی آفریدند که توجه همه هنرشناسان را به خود جلب کرده و مورد تمجید و تحسین سیاحان و دانشمندان خارجی و داخلی و علاقه‌مندان به تاریخ و هنر و آثار باستانی قرار گرفته‌اند.

در اواخر دوره ساسانی با ظهور اسلام و پیدایش مضامین جدیدی چون منع تصویرنگاری و مجسمه‌سازی، تحولی عظیم در کل هنر آن زمان به وقوع پیوست. نقوش مورد استفاده در دوره ساسانی شامل نقش‌های طبیعی، استلیزه، گیاهی، حیوانی، انسانی و هندسی بوده است. فرهنگ اسلامی در زمینه نقش میراث‌دار هنر ساسانی شد و با قبول نقش‌های استلیزه، گیاهی و هندسی، این نقش‌ها را در صنایع هنری به حد کمال رساند. این تأثیر را بیش از همه شاید بتوان در تزیینات گچبری ابنیه قرون اولیه اسلامی ایران مشاهده نمود؛ بنابراین، در این پژوهش با استفاده از مطالعات کتابخانه‌ای و با روش توصیفی - تحلیلی به تأثیر نقوش گچبری عصر ساسانی در تزیینات و نقوش گچبری بناهای قرون ۱ تا ۵ هجری ایران که تزیینات گچبری ارزشمند و نفیسی دارند، پرداخته می‌شود.

۱- تاریخچه استفاده از گچ در ایران قبل از اسلام

سابقه استفاده از گچ و اینکه از چه زمانی به صورت یکی از عناصر کاربردی معماری ایرانی درآمد، کاملاً روشن نیست، اما براساس یافته‌های باستان‌شناسی، قدیم‌ترین آثار به دست آمده از گچ مربوط به دوران ایلامی است که از هفت‌تپه خوزستان به دست آمده است (انصاری، ۱۳۶۶: ۳۱۸/گرامی نژاد، ۱۳۸۷: ۱۰۵). در دوران هخامنشی از گچ برای پوشش ستون‌های چوبی (تالار معروف به خزانه داریوش در تخت جمشید) استفاده شده است. از کاخ شوش متعلق به دوران هخامنشی قطعه‌ای از گچبری گل‌های لاله به دست آمده است (سجادی، ۱۳۷۴: ۱۹۵). همچنین کتیبه‌ای گچی به شکل مقعر در کاخ داریوش یافت شده است (پرادا، ۱۳۵۷: ۲۲۳) و در حفاری‌های کاخ اردشیر اول در میان مصالح ساختمانی قطعاتی از گچ به رنگ سبز خاکستری، آبی روشن و سفید به دست آمده که برای پوشش دیوارهای خشتی به کار رفته بود (احمدی و شکفته، ۱۳۹۰: ۱۲۷).

در دوران اشکانی کاربرد گچ را در کاخ‌های نسا ملاحظه می‌کنیم. مدارک به دست آمده از نسا و کوه خواجه حاکی از کاربرد گچ روی دیوارهای خشتی است (محمدی فر، ۱۳۹۰: ۲۳۲). بر اساس یافته‌های باستان‌شناسان شوروی در کاخ‌های نسا و کاوش‌های پروفوسور هرتسفلد در کوه خواجه، در روزگار اشکانیان از گچ هم برای پوشش دیوارهای خشتی استفاده شده که روی قسمت‌های گچ کاری شده را معمولاً با نقوش و تصاویر انسانی و حیوانی رنگ‌آمیزی و نقاشی کرده‌اند و هم به صورت کنده‌کاری کار شده است که نمونه به دست آمده از کوه خواجه مربوط به سده نخستین میلادی با یک طرح ساده هندسی (صلیب شکسته و خطوط مستقیم و دوایر متداخل که به شکل زیبایی درهم ادغام شده و تکرار گردیده) ساخته شده است (سجادی، ۱۳۷۴: ۱۹۵/گیرشمن، ۱۳۷۰: ۴۰-۵۰).

در روزگار ساسانیان تقریباً همه هنرها رونق و پیشرفت فوق‌العاده‌ای داشتند اما برخی شاخه‌های هنری مانند معماری، مجسمه‌سازی و گچبری که در ارتباط مستقیم با هنر تشریفاتی و درباری بودند؛ از توجه و خلاقیت بیشتر برخوردار بودند (احمدی و شکفته، ۱۳۹۰: ۱۲۷). در روزگار ساسانیان علاوه بر جنبه‌های کاربردی آن به صورت ملاط و یا پوشش دیوارها و همچنین گچبری کنده‌کاری، گچبری قالبی (قالب‌گیری گچ برای به وجود آوردن نقوش و طرح‌ها و شکل‌های موردنظر) نیز متداول شده است. هرچند بعضی از محققین وجود تکنیک گچبری قالبی را در دوره‌ی ساسانی انکار می‌کنند؛ اما قطعات گچبری بسیاری از این دوران به دست آمده که به طور مشخص به روش قالب‌گیری ساخته شده‌اند که می‌توان از گچبری‌های به دست آمده از چال ترخان نام برد، در این گچبری‌ها مضامین گچبری جداجدا قالب‌گیری شده و سپس در کنارهم قرار داده شده‌اند (سجادی، ۱۳۷۴: ۱۹۵). از دوران ساسانی مهم‌ترین یافته‌های ما در گچبری از نیشابور، حوالی ری، تیسفون، کیش بین‌النهرین، دامغان و تخت سلیمان بوده است، غیر از آن‌ها قطعات بسیاری هم هست که از طریق خریدوفروش اشیای هنری به موزه‌ها راه یافته‌اند (شیپمن، ۱۳۹۰: ۱۴۵).

۲- مقدمه‌ای بر هنر گچبری دوره ساسانی

جامع‌ترین آثار باستانی به دست آمده که دال بر شکوفایی گچبری می‌باشد، تزیینات گچبری دوره ساسانی است (مصباح اردکانی و لزگی، ۱۳۸۷). این زینت گچبری از ابداعات ساسانی‌ها نیست، سابقه‌ی آن از دوره‌ی پارتی‌ها وجود دارد که بعدها یونانی‌ها و رومی‌ها آنرا اقتباس کرده‌اند. در اوایل دوران ساسانی، از گچبری محتاطانه‌تر استفاده می‌کرده‌اند و تازه بعدها این هنر به حد اعلای

خود رسیده است (شیپمن، ۱۳۹۰). در دوره ساسانی، گچ کاری و گچبری، مقام مهمی در هنر تزیین داشته و از آن در جهت پوشش دیوارها استفاده می‌کردند و به علاوه استوک‌های گچی، زینده‌ی بناهای حکومتی بوده‌اند (اعظمی و همکاران، ۱۳۹۲).

به‌طور کلی، نقوش گچبری از نقطه‌نظر طرح‌های ارائه شده موجود به چهار دسته تقسیم می‌شوند:
الف: نقوش هندسی که شامل طرح‌های استلیزه هم می‌شوند.

ب: نقوش گیاهی

ج: نقوش حیوانی و انسانی که شامل فرم‌های اساطیری نیز می‌شوند.

د: نقش خط و کتیبه در آثار گچبری

الف: این نوع از نقوش، معمولاً از خطوط مستقیم و شکسته در حالات مختلف در کادرهای گچبری شده به چشم می‌خورد و غالباً در حاشیه متن گچبری شده به کار آمده است. در ترکیبات هندسی، نقش صلیب شکسته یا چلیپا دیده شده که اغلب به‌طور مجزا و منفرد با ترکیباتی از گل‌های لوتوس و یا پالم‌ت در آمیخته‌اند. در این‌گونه موارد هنرمند، معمولاً فضاهای خالی را با موتیف‌های تزیینی گیاهی پر کرده است. در آثار کاخ چال ترخان بر روی گچبری‌های ستون‌های قصر ساسانی این‌گونه ترکیبات وجود دارد (انصاری، ۱۳۶۶)

ب: در آثار بازمانده گچبری دوره ساسانی مشاهده می‌شود که قسمت اعظم آنرا نقوش گیاهی تشکیل داده است که در محدودیتی خاص، زینت‌بخش این آثار قرار گرفته‌اند. به‌طور کلی نقوش گیاهی در این دوره شامل شاخ و برگ‌ها، نقش پالم، روزت و کنگر است که معروف‌ترین آن‌ها عبارتند از: نقوش نخل، تاک و پیچک، گل نیلوفر، نقش انگور و انار، نقش گل لوتوس و روزت، نقش بلوط، برگ مو و برگ انجیر. این نقش‌های گیاهی از مهم‌ترین نقوشی هستند که در ابتدا به‌صورت ساده در آثار حجاری هخامنشیان و به‌ویژه در تخت جمشید به کار گرفته شدند و سپس بر ازاره‌ها و دیوار طاق و طاقچه‌های درون کاخ‌ها رخنه کرده و مجموعه‌های بی‌نظیری را زینت‌بخشیدند (اعظمی و همکاران، ۱۳۹۲).

ج: تعداد زیادی از آثار گچبری که در حال حاضر زینت‌بخش موزه ایران باستان و چندین موزه‌ی خارجی است، دارای موتیف‌های انسانی بوده است. طرح‌های حیوانی روی آثار گچبری عمدتاً شتر، گوزن، گراز، شیر، عقاب و پرندگان کوچکی هستند که بیشتر در تزیین فضاهای خالی به کار گرفته می‌شده‌اند. معروف‌ترین نقش حیوانی در گچبری ساسانی، دوگوزن در حال شکارند که یکی بدون شاخ و دیگری با شاخ‌های بلند است.

د: از آثار موجود در دوره ساسانی چنین بر می‌آید که شیوه به‌کارگیری خط بر روی گچ از عهد اشکانیان شایع شده باشد، اما چون در این زمینه اثری در دست نیست، تصور می‌شود که ساسانیان رواج خط را با طرح اندازی بر روی گچ متداول ساختند که همراه با موتیف‌های اولیه به کار برده می‌شده است و این روش در دوران اسلامی نیز تداوم یافت و به تکامل رسید و باعث شد تا طرح‌های اسلیمی و ختایی روی کار آید و زینت‌بخش آثار اسلامی گردد (انصاری، ۱۳۶۶).

۳- هنر ایران در قرون اولیه اسلامی

با ظهور دین اسلام هنر اسلامی به تدریج شکل گرفت و با کسب تجاربی از هنرهای پیشین، رو به رشد و گسترش نهاد. سبک هنری اسلامی محصول هنری فرهنگ‌های کهنی است که اسلام، انگیزه و محرک جدید به آن‌ها بخشید. در دوران اولیه، هنرمندان اسلامی سعی بر آن داشتند که با اقتباس از آثار تمدن ایران و بیزانس به همان سبک و سیاق بپردازند و حتی مساجد برپا شده در آن زمان برگرفته از معماری این دو تمدن بود. پس از چند قرن با گسترش حکومت اسلامی، هنر هنرمندان در هر رشته‌ای با هم پیوند خورد که امروز با نام هنر اسلامی شناخته می‌شود. (احمدی و شکفته، ۱۳۹۰: ۱۲۸).

با وجود بسط قلمرو اسلام و فتوحات مسلمین در اقصی نقاط جهان تا مدت‌ها هنر معماری همچنان بر عناصر گذشته متکی بود. از آن پس هنرمندان مسلمان با تکیه بر عناصر هنری گذشته خود، به‌ویژه هنر عصر ساسانی و با الهام از روح اسلامی معماری ایران را رونق تازه‌ای بخشیدند و با ابداعات جدیدی را در این دوران بنیان نهادند. (کیانی، ۱۳۸۳: ۳۹). ایران در دوران اولیه اسلامی،

تحت سلطه و فرمانروایی خلفای اموی (۴۱-۱۳۲ ه.ق) و عباسی (۱۳۲-۶۵۶ ه.ق) بود. با آغاز قرن سوم ناحیه ایران به مناطق مختلفی تقسیم می‌شد که توسط سلسله‌های مستقل ایالتی و با تأیید خلفای عباسی، حکمرانی و اداره می‌شد. سلسله‌های طاهریان در خراسان، صفاریان در سیستان، بخش‌هایی از خراسان و برای مدتی کوتاهی بر اصفهان و فارس حکومت کردند. مهم‌ترین بنای باقی‌مانده از این دوره که تزئینات گچبری داشته است، مسجد عتیق شیراز است. سامانیان در ماوراءالنهر که پایتخت آن‌ها بخارا بود، حکومت می‌کردند که حکومت خود را به قسمت‌های شمالی‌تر (خراسان و سمنان) ایران گسترش دادند. مهم‌ترین اثر معماری باقی‌مانده از این دوره، مقبره امیر اسماعیل سامانی به دلیل تزئینات خاص آجرکاری آن است. (هیلن براند، ۱۳۷۴: ۸۳). در قرن چهارم هجری حکومت غزنویان با مرکزیت غزنه به وجود آمد و منطقه‌ی وسیعی از طبرستان، گرگان، خوارزم، سیستان و خراسان تا گجرات هندوستان در حوزه‌ی اقتدار این سلسله قرار گرفت. (کیانی، ۱۳۸۳: ۴۱). از دیگر سلسله‌های حکومتی قبل از سلجوقیان، آل‌بویه در مناطق شمالی و مرکزی و جنوب ایران بود. مهم‌ترین بنای باقی‌مانده از این دوره که تزئینات گچبری منحصر به فرد و زیبایی دارد، مسجد جامع نائین است. همچنین آل زیار در گرگان حکومت می‌کردند که گنبد قابوس یادگار با شکوه این سلسله است. آل‌بویه و آل زیار در طی قرون ۴ و ۵ هجری توانستند نبوغ و خلاقیت‌های ذاتی خود را در اشکال گوناگون هنر اسلامی چون منسوجات، سفالگری، معماری و تزئینات معماری به‌ویژه گچبری متجلی سازند.

۴- تأثیر هنر گچبری ساسانی در گچبری قرون اولیه اسلامی

در معماری عصر ساسانی، موتیف‌های تزئینی گچبری نشانگر روح هنرمندان و تلفیق داستان‌ها با نقوش در بعضی از مجالس بوده است که عیناً این خلاقیت‌های ذهنی و روحی در پرداخت جمعی موتیف‌های اسلامی نقش مؤثر داشته‌اند و چه بسا آثار مختلف معماری اسلامی به تغییراتی و رای آثار ساسانی دست یازیده و بالنفسه توانسته‌اند آثارشان را با آثار ساسانی تطبیق دهند، به‌طوری‌که با عرضه نمودن بناهای عظیم، تلقی و اقتباسشان را از هنر بومی آسیایی نشان دهند. همچنین در آثار سفالین و زرگری و فلزکاری نیز انواع موتیف‌های گچبری تأثیر داشته و با الهام از برخی از آن‌ها، سعی شده تا حدودی نقوش‌های حیوانی و گیاهی و انسانی را به بیننده‌ی محقق القا نماید؛ بنابراین، با اندیشیدن به مفاهیم و موضوعات هنری که در کل آثار ساسانی رعایت شده است، در می‌یابیم که در دوران هنر اسلامی، چگونه از آن موضوعات استقبال شد و به‌خصوص تا آنجا که برای هنرمندان مسلمان عصر امکان داشته است در مساجد و مدارس و حتی بناهای عام‌المنفعه، تقلیدی خودآگاهانه از طرح‌های ساسانی الهام گرفته شده است تا آنجا که منجر به ابداع طرح‌های تزئینی از جمله نقوش اسلیمی و ختایی در دوران اسلامی گردید. (انصاری، ۱۳۶۶: ۳۵۴-۳۵۶).

از نقوش ناب در گچبری دوران ساسانی می‌توان به نقوش گیاهی اشاره کرد. در دوران قبل از اسلام از بناها و کاخ‌های ساسانی نمونه‌های متنوعی از نقوش گیاهی در گچبری دیده شده است. نقوش گیاهی در گچبری کاخ‌های ساسانی (تصویر ۱)، نقوش انتزاعی از طبیعت‌اند که اشکال متنوعی را می‌توان در آن‌ها یافت که عبارتند از نقوش نخ، تاک و پیچک، انار، گل نیلوفر آبی (لوتوس)، گل چندپر و بلوط و برگ انجیر. سپس در دوران اسلامی که باورهای مذهبی اثر خود را بر هنر و گرایش‌های هنری گذاشت، نقوش گچبری نیز به دلیل منع نقوش انسانی و حیوانی دستخوش دگرگونی شد، به‌طوری‌که نقوش گیاهی ساسانی در کنار گردش اسلیمی و ساقه‌های آن و در مواردی در ترکیب با کتیبه‌نگاری آیات قرآنی زینت‌بخش بناها شدند. (اعظمی و دیگران، ۱۳۹۲: ۱۵).

تصویر ۱. نقش گیاهی پالم^۱ در گچبری کاخ تیسفون (اعظمی و دیگران، ۱۳۹۲: ۱۸)
تصویر ۲. نقش گیاهی انگور در گچبری کاخ تیسفون (اعظمی و دیگران، ۱۳۹۲: ۱۸)

به‌عنوان مثال، در کاخ تیسفون، استوک^۲ برگ‌های در هم رفته S شکل که در انتهایشان دارای برگ مو و خشوه هستند، نقش پیچیده‌ای را ایجاد می‌کنند که مقدمه‌ای است برای گسترش اسلیمی‌های ادوار اسلامی. (تصویر ۳).

تصویر ۳. نقش برگ‌های در هم رفته به شکل S در گچبری کاخ تیسفون (اعظمی و دیگران، ۱۳۹۲: ۱۸)

۵- مضامین نقوش گچبری در قرون اولیه اسلامی

در قرون اولیه اسلامی سهم عمده نقوش تزئینی گچبری را طرح‌های هندسی مانند اختر چلیپا، خطوط مستقیم، صلیب شکسته و دواپر و رشته‌های مروارید حلقه شکل. کثیرالاضلاع‌ها، گره‌سازی‌ها و آژده کاری‌ها^۳ تشکیل می‌دهند. (سجادی، ۱۳۷۴: ۲۰۲).

۶- شیوه‌های نقوش گچبری در قرون اولیه اسلامی

۶-۱- شیوه خراسانی: این شیوه از صدر اسلام شروع تا اواسط قرن چهارم و در بعضی جاها تا قرن ۵ هجری ادامه داشته است. این شیوه شامل دوره‌های عباسی، سامانی، غزنوی، طاهری و صفاری بوده است. از ویژگی‌های این شیوه سادگی و بی‌پیرایگی و پرهیز از بیهودگی است. گچبری در این سبک با طرحی آرام و با برجستگی کم آمیخته با رنگ همراه است که در بعضی جاها به‌صورت گچبری موسوم به شیر و شکر کار شده است. نمونه‌هایی از این شیوه در مسجد جامع فهرج، تاربخانه دامغان و نیشابور به کار رفته است.

۱. نقش برگ نخل

۲. قطعه‌ای از گچبری

۳. به نقوشی می‌گویند که از تکرار یک یا چند فرم هندسی تو خالی نظیر مثلث، شش‌ضلعی و دایره و... ایجاد می‌گردند که در کنار هم ایجاد طرح مشبک می‌کنند. این شبکه‌ها گاه به روی سطح تخت گچ، گاه بر روی نقوش اسلیمی گل و یا موتیف‌های مختلف ظاهر می‌گردند. شروع به کارگیری این تکنیک را از قرن چهارم هجری دانستند.

۶-۲- شیوه رازی: این شیوه از قرن چهارم هجری شروع شده و تا حمله مغول ادامه داشته است و نام‌های مختلفی مانند آل‌بویه، آل زیار، سلجوقی، اتابکی، خوارزمشاهی به آن داده شده است. در این شیوه از تکنیک‌های گچبری برجسته و برهشته استفاده شده است. نقوش در اوایل این دوره ساده و تکراری هستند و در اواخر این دوره (قرن ششم) گچبری‌ها از نقوش و خطوط متنوع تشکیل شده است و کتیبه‌نگاری سهم عمده‌ای را در میان موضوعات گچبری به خود اختصاص داده است. (سجادی، ۱۳۷۴: ۲۰۳ و ۲۰۶).

۷- نقش و تأثیر هنر گچبری ساسانی در آثار اسلامی داخل ایران

۷-۱- مسجد جامع نائین

مسجد جامع نائین یکی از قدیمی‌ترین مساجد تاریخی ایران به شمار می‌رود. با توجه به ویژگی‌های معماری، آن را مربوط به اواسط قرن چهارم هجری دانسته‌اند. این مسجد به دلیل ویژگی‌های خاص معماری و تزئینات گچبری نفیس، از اهمیت خاصی برخوردار است. معروف‌ترین اثر دوران اولیه اسلامی که دارای قطعات بی‌نظیری از هنر گچبری می‌باشد، مسجد جامع نائین است که صرف‌نظر از پلان و فرم و مصالح در تزئینات آن از روش‌های ساسانی استفاده شده است.

تزئینات گچبری شده مسجد جامع شامل فضاهای محراب، دیوار اطراف محراب، طاق‌های سوار بر ستون‌های اطراف گنبد، چهارستون موازی به محراب و ستون اطراف محراب است (نعمتی و صالحی، ۱۳۹۰: ۹۹).

در این مسجد، مجموعاً سه گروه موتیف به‌صورت هندسی، گیاهی و خط و کتیبه در لابلاهای کارهای هنری به چشم می‌خورد. جالب‌ترین قسمت مسجد، محراب گچبری شده (تصویر ۴) آن است که در قالب‌های مختلف بر روی آن کار شده است. این محراب دارای سه طاق نماست و از تزئینات گچی فراوان برخوردار است که بیشتر شامل طرح‌های گیاهی از جمله پالم، نقوش کاجی شکل و برگ‌های کنگر است و در داخل محراب کتیبه‌ایست مزین که با گل‌ها و دوائر تزئینی معمول دوره ساسانی آرایش شده است و نهایت ظرافت هنری در آن‌ها به چشم می‌خورد. علاوه بر طرح‌های مذکور، از ترکیبات گل لوتوس و خوشه‌های انگور و برگ مو بهترین نمونه تزئین را می‌توان مشاهده کرد. در مجموع محراب مسجد جامع نائین نمونه‌ی کاملی از موتیف‌های گچبری متأثر از طرح‌های ساسانی در دوران اولیه اسلامی است (انصاری، ۱۳۶۶: ۳۵۸-۳۵۹/دیماند، ۱۳۶۵: ۹۴).

نقوش گچبری برگ مو و خوشه‌های انگور، در شبستان جنوبی مسجد جامع نائین ایجاد شده که بر روی سطوح ستون‌ها و محراب، تویزه‌ها و دیوارها ایجاد شده است. این نقش به دو گروه هندسی و گیاهی تقسیم می‌شود که نقوش گیاهی شامل نقش برگ مو و خوشه‌های انگور و نقش کنگر و گل آفتابگردان است که بیشترین سطح را گچبری‌های نقش مو به خود اختصاص داده است. نقوش هندسی نیز شامل خطی ساده است که بیشتر بر روی تویزه‌ها ایجاد شده‌اند (محمدی فر، ۱۳۹۲: ۶۲).

در تزئینات حاشیه‌ی محراب مسجد جامع نائین از نقوش هندسی هشت بازوبندی (هشت صلیب) استفاده شده که قسمت داخلی آن به‌صورت خوشه‌ی انگوری با ساقه گردان تزئین شده است. در قاب‌بندی حاشیه‌ی دور محراب، مخصوصاً حاشیه‌ی طاق‌نماها و قوس‌ها برای اولین بار از طرح هندسی شبه گره و آژده کاری استفاده شده است. در داخل دایره‌ها و زمینه‌ی لچکی‌های طاق‌نمای بزرگ نقش کنگره‌های استلیزه و خوشه‌های انگور با ساقه‌های گردان که به دنبال هم تکرار شده‌اند، وجود دارد. به‌طور کلی گچبری‌ها از اشکال هندسی، کثیرالاضلاع‌ها و دوائر و موضوعات گیاهی مانند درخت تاک و برگ مو و خوشه‌های انگور و نیز برگ کنگره‌های استلیزه تشکیل شده که اکثراً با نقوش گچبری زمان ساسانی و در دوران اسلامی با نقوش گچبری مسجد سامرا قابل مقایسه است. نقش هشت و چلیپا در این تزئینات جز اولین تزئینات هندسی به این شکل است (احمدی و شکفته، ۱۳۹۰: ۱۳۹-۱۴۰).

تصویر ۴. محراب گچبری شده مسجد جامع نائین (اعظمی و دیگران، ۱۳۹۲: ۲۰)

۲-۷- مسجد جامع اصفهان

بنای اولیه مسجد جامع اصفهان بر طبق متون تاریخی و تأیید بررسی‌های باستان‌شناختی، مربوط به قرن دوم هجری است. این بنا پس از دو قرن توسط آل بویه بازسازی شده و از اطراف صحن گسترش یافت. در دوران بعد نیز قسمت‌هایی به این مسجد افزوده شده است. در سال‌های ۱۳۵۱-۱۳۵۷ شمسی، بقایای این مسجد کهن در حفاریات باستان‌شناسی زیر بخش‌های فعلی مسجد از جمله در زیر گنبد خانه‌ی نظام الملک و شبستان‌های سلجوقی به دست آمد. در طی این حفاری‌ها، دیوار قبله‌ی اولیه غنی از گچبری قالبی مشاهده شد که اثر گچبری‌ها به روی فرورفتگی‌های محراب نیز دیده می‌شود. هیئت حفاری این گچبری‌ها را متعلق به قرون دوم هجری می‌دانند. گچبری‌هایی نیز بر روی دیواره‌ی مقصوره از زیر اندود گچی یافت شده است که مشابه تزئینات سبک سامرا (قرن نهم میلادی / تصویر ۵) هستند (احمدی و شکفته، ۱۳۹۰: ۱۳۶).

تصویر ۵. گچبری مسجد جامع اصفهان متأثر از گچبری سبک ج سامرا (احمدی و شکفته، ۱۳۹۰: ۱۳۷)

سبک گچبری سامرا به ۳ صورت اجرا می‌شده است:

سبک الف: به صورت قالبی با طرح‌هایی از جمله برگ مو و گل‌های به هم چسبیده در فضایی مستطیل شکل یا چندضلعی که در آن از شاخه‌ها اثری نیست. آن‌ها که در چندضلعی‌ها محصور شده‌اند، در وهله اول به صورت طرح‌های هندسی به نظر می‌آیند. جزئیات داخل شکل‌های هندسی عبارت است از برگ‌های خرما و گل باز شده برجسته است. ریشه این طرح‌ها به دوران قبل از میلاد مسیح بر می‌گردد که در سرتاسر حوضه‌ی شرقی مدیترانه رواج داشت.

سبک ب: این سبک شبیه به سبک الف است، حالت طبیعت‌گرایانه دارد و منشأ گیاهی آن (به دلیل منع تصویری موجودات زنده در اندیشه اسلامی) مشخص است. خطوط اصلی آن با اشکال تقریباً انتزاعی با موتیف‌های برگ مو، خوشه‌های انگور، گل باز و

پالمت های استلیزه شده و کنده کاری با برجستگی زیاد که در تمامی دوره ها کاربرد داشته، پوشیده شده اند. خصوصاً در ایران این گونه تزئینات گچی به وفور وجود دارد.

سبک ج: این سبک دارای تکنیک جدیدتر و قالب بندی شده است که با طرح های مختلفی اجرا شده است و طرح ها برجستگی کمی دارند، کناره های طرح به طور مورب با سطح برخورد کرده (پخ کاری شده) و تقریباً محو شده اند که گاهی به نام کنده کاری پشت ماهی شناخته می شود. در این نوع جزئیات به علت عمق کم تحت تأثیر نور و سایه نبوده و حالت تزئینی طرح به سادگی ارائه شده است. ویژگی دیگر این سبک تقارن در محور عمودی است (اتینگهاوزن و گرابر، ۱۳۸۱: ۱۰۸-۱۱۲ / هیلن براند، ۱۳۸۵: ۳۹۸). (تصویر ۶).

تصویر ۶. گچبری سامرا سبک ج (هیلن براند، ۱۳۸۵: ۴۰۳)

۷-۳- مسجد جورجیر اصفهان

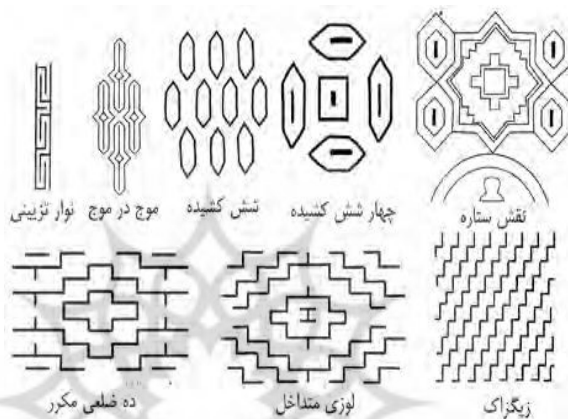
مسجد جورجیر اصفهان نام بنایی است که در قرن چهارم هجری به دستور صاحب بن عباد وزیر مؤیدالدوله و فخرالدوله دیلمی کنار گذر بازار رنگرزها در بازار قدیم اصفهان ساخته شده است (آزاد، ۱۳۸۱: ۹۶-۹۷). مسجد جامع جورجیر اصفهان در محل فعلی مسجد حکیم قرار داشته است که در زمان صفویه به منظور ساخت مسجد حکیم کاملاً تخریب شده و از بنای مسجد تنها سردر شمالی آن در ساختار مسجد بر جای مانده است. سردر مسجد جورجیر بنایی است متعلق به قرن چهارم هجری که دارای تزئینات و ویژگی های منحصر به فرد گچبری و آجرکاری متأثر از هنر دوران ساسانی است. در تزئین سردر این مسجد از تکنیک های آجرکاری با نقوش هندسی و گچبری با نقوش هندسی، گیاهی و تلفیق دو تکنیک آجرکاری و گچبری استفاده شده است. (علیان و دیگران، ۱۳۹۱: ۳-۵). (تصاویر ۷-۱۰).

تصویر ۷: نقش پرنده در گچبری سردر مسجد جورجیر اصفهان (علیان و دیگران، ۱۳۹۱: ۸)

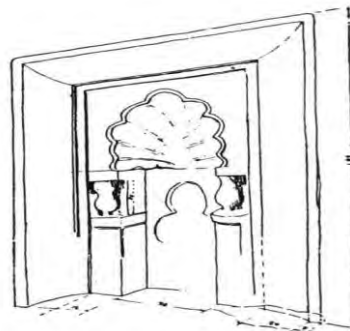
تصویر ۸. نقش بال برگرفته از تزئینات ساسانی در گچبری مسجد جورجیر اصفهان (احمدی و شکفته، ۱۳۹۰: ۱۴۴)
 تصویر ۹. نقش شبیه شمعدان در تزئینات سردر جورجیر اصفهان متأثر از گچبری دوران ساسانی (اتنیگهاوزن و گرابر، ۱۳۸۱: ۱۵۶)

تصویر ۱۰ طرح‌های گچبری در سر مسجد جورجیر اصفهان (علیان و دیگران، ۱۳۹۱: ۷)

۴-۷- مسجد جامع شاهپور آباد اصفهان:

مسجد شاهپور آباد در شمال شهر اصفهان واقع گردیده است و تاریخ این بنا را بین قرن دوم تا اواخر قرن سوم هجری می‌دانند. این بنا محراب قدیمی داشته که کل نمای محراب گچ‌اندود با فرورفتگی صدفی بوده است. نمونه‌های دیگر شبیه به آن را می‌توان در مسجد جامع قروه بافت. طبق نظر محققان، این تزئین صدفی شکل برای اولین بار در سوریه دیده شده است. همچنین طاقچه صدفی شکل در دوره‌ی اسلامی به‌صورت زیبایی در مسجداقصی در بیت‌المقدس ظاهر شده که متعلق به اواخر قرن اول هجری است. محراب مسجد شاهپور آباد یک شکل تکامل نیافته از این نوع محراب‌هاست که متعلق به دوران اولیه ورود اسلام به ایران است. (احمدی و شکفته، ۱۳۹۰: ۱۳۳-۱۳۴). (تصویر ۱۱).

تصویر ۱۱. طاق نمای صدفی نه پر در محراب مسجد شاهپور آباد (احمدی و شکفته، ۱۳۹۰: ۱۳۴)

۷-۵- مسجد جامع نطنز

مسجد جامع نطنز شکلی چهار ایوانی دارد و شبستان آن با طرح هشت‌ضلعی ساخته شده که یکی از قدیمی‌ترین طرح‌ها در معماری اسلامی است. در ایوان‌های چهارگانه مسجد کتیبه‌های متعدد وجود دارد. ایوان شمالی علاوه بر تزئینات فوق‌العاده دارای کتیبه‌ای به خط ثلث بر زمینه‌ای آبی است که آیاتی از سوره جمعه و آیه ۱۱۴ سوره هود را نشان می‌دهد. بر کتیبه‌ی گچبری شده هلال داخل ایوان شمالی نیز آیه‌های ۱۸ و ۱۹ سوره توبه دیده می‌شود. ایوان جنوبی مسجد نیز با گچبری و مقرنس‌کاری تزئین شده است. (تصویر ۱۲/ کیانی، ۱۳۸۳: ۱۷۵-۱۷۶).

تصویر ۱۲. نقش هندسی در تزئینات گچبری مسجد جامع نطنز- قرن ۴ هجری (احمدی و شکفته، ۱۳۹۰: ۱۴۵)

۷-۶- شهر تاریخی نیشابور:

شهر تاریخی نیشابور به‌عنوان یکی از مراکز مهم قرون اولیه اسلامی مدتی پایتخت طاهریان بوده و در زمان سامانیان مهم‌ترین مرکز هنر به‌شمار می‌رفته است. این شهر دارای تپه‌های تاریخی متعددی است که در حفاری‌های باستان‌شناختی چهار مورد از آن‌ها یعنی تپه مدرسه، تپه تاکستان، تپه سبزپوشان و قنات تپه، قطعات زیبای گچبری یافت شده است. کامل‌ترین قسمت‌های گچبری در قسمتی به نام ابنیه سبزپوشان است که شامل مقرنس‌های دیواری است و در قسمت جنوب غربی صحن حیاط و تالار گنبددار مجاور آن قرار دارد. کامل‌کننده این نوع گچبری‌ها، رنگ‌هایی است که بر روی آن‌ها نقش بسته است که شامل رنگ‌های سفید، زرد، آبی و قرمز است و به‌صورت طرح‌های زیبای طوماری و برگ نخلی است که بعضی از آن‌ها درون شکل‌های چهارگوش یا شش‌گوش، مانند اشکال تزئینات سامرا قرار دارد (انصاری، ۱۳۶۶: ۳۵۹). (تصاویر ۱۳).

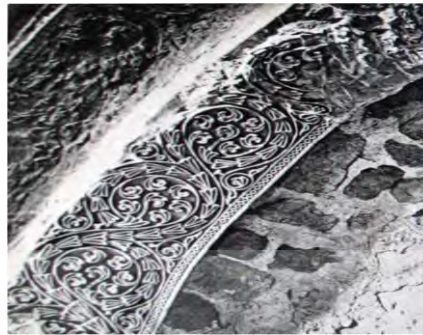

تصویر ۱۳. قطعات گچبری تپه مدرسه نیشابور متأثر از سبک ج سامرا (Wilkinson, 1986: 127)

۷-۷- مسجد عتیق شیراز

این مسجد از بناهای معروف صدر اسلام در شیراز است که ساختمان اولیه‌ی آن به روزگار صفاریان می‌رسد. در سال ۲۸۱ هجری به دستور عمرولیث صفاری مسجد جامع فعلی بنیان نهاده شد که در طول زمان بخش اعظم آن ویران گردید. (کیانی، ۱۳۸۳: ۴۴).

متأسفانه از بنای اولیه مسجد تنها محراب در انتهای شبستان جنوبی بر دیوار قبله دیده می‌شود. در زیر سقف یکی از طاق‌های جلو محراب که به شدت تخریب شده، قسمتی از تزئینات گچبری باقی مانده است. نقوش گچبری شامل نوارهای پیچیده‌ی اسلیمی (ساقه گل و برگ‌دار پیچک) به همراه نقوش تزئینی برگچه‌های سه لبی (تصویر ۱۴) در بین حلقه‌های نوار مروراید است. (احمدی و شکفته، ۱۳۹۰: ۱۳۸).

تصویر ۱۴. گچبری طاق مسجد عتیق شیراز متأثر از نقوش تزئینی گچبری ساسانی (Pope, 1964: 259)

۷-۸- مسجد جامع نیریز

مسجد جامع نیریز یکی از مساجد اولیه اسلام است که با نقشه یک ایوانی در حدود ۳۶۳ هجری بنا شده است. این مسجد از نظر معماری و شیوه‌ی ساخت همانند دیگر آثار معماری صدر اسلام از معماری عهد ساسانی متأثر است. برای مثال ایوان رفیع و بلند آن به بناهای قبل از اسلام شبیه است. این مسجد دارای محراب گچبری شده‌ی بسیار زیبایی است که در سال ۳۶۳ هجری به بنای مسجد افزوده شده است (کیانی، ۱۳۸۳: ۴۴).

۷-۹- برج رسگت مازندران

برج رسگت برج آجری زیبایی است که لبه‌ی برج با ردیف مضاعفی از مقرنس‌های آجری مزین به نقوش گچبری تزئین شده است. در پایین این مقرنس‌ها، کتیبه‌ای با شکوه به خط کوفی گچبری شده و حروف کتیبه به رنگ سفید بر زمینه‌ی آبی جلوه می‌کند. بالای در ورودی، کتیبه دیگری که آن هم از گچ ساخته شده وجود دارد. این کتیبه شامل ۴ سطر است که سه سطر اول و نیمی از سطر چهارم به خط کوفی است و در انتها متنی به خط پهلوی نوشته شده است. گچبری‌های برج به لحاظ تقارن و تکرار نقش، استمرار هنر گچبری دوره ساسانی است، مانند گچبری‌های شهر تاریخی نیشابور و مسجد جامع نائین که تکرار نقش و تقارن از ویژگی‌های آن‌ها است (احمدی و شکفته، ۱۳۹۰: ۱۴۱). (تصویر ۱۵).

تصویر ۱۵. نقش برگچه‌های سه لبی در کتیبه گچبری برج رسگت (احمدی و شکفته، ۱۳۹۰: ۱۴۱)

۷-۱۰- مسجد جامع فهرج

مسجد جامع فهرج در روستای فهرج در دوازده کیلومتری شرق جاده یزد - کرمان واقع شده است. در این روستا، کهن‌ترین مسجد ایران که قدمت آن به قرن اول هجری می‌رسد، ساخته شده است. (کیانی، ۱۳۸۳: ۴۱).

چند طرح گچبری که از نظر اجرا دارای سبک مشابه ای می‌باشند، در مسجد جامع فهرج دیده می‌شود: یک قوس چند پره در بالای محراب و طرحی مشابه در زیر طاق بر روی دیوار جنوبی شبستان (تصویر ۱۶)، طرح پله‌ای شکل بر روی دیوار انتهایی رواق در سمت شمال غربی بنا (تصویر ۱۷) و طرحی به شکل تابش نور بر روی سطح بیرونی قوس جناغی محراب کوچک (انیسی، ۱۳۸۹: ۱۹).

تصویر ۱۶. طرح تزئینی پلکانی محراب مسجد جامع نائین (انیسی، ۱۳۸۹: ۱۹)

تصویر ۱۷. طرح پلکانی تزئینی مسجد جامع فهرج (انیسی، ۱۳۸۹: ۱۹)

۸ - تأثیر هنر گچبری ساسانی در آثار اسلامی خارج از ایران

تأثیر موتیف‌های گچبری عهد ساسانی در خارج از ایران بیشتر بر روی آثار هنری عهد اموی و عباسی به چشم می‌خورد. در قصر المشتی مربوط به دوره امویان از گچ به عامل تزئین و ملاط ساختمان و در کف اتاق‌ها و قصر از پوشش موزاییک بهره گرفته شده است.

نتیجه‌گیری

طبق کاوش‌ها و یافته‌های باستان‌شناختی، قدیمی‌ترین آثار به دست آمده از گچ، مربوط به دوران ایلامی است که از هفت‌تپه خوزستان به دست آمده است. همچنین در دوران تاریخی از گچ برای پوشش بناهای مختلف بهره گرفته شده است. در این بین گچبری دوران ساسانی اهمیت زیادی دارد و تأثیرات زیادی در گچبری ابنیه قرون اولیه اسلامی به جا گذاشته است. در عصر ساسانی گچکاری و گچبری مقام مهمی در هنر تزئینی داشته است. نقوش گچبری دوران ساسانی هم ردیف حجاری‌های عظیم هخامنشی از شاهکارهای عصر خود محسوب می‌شده است. نقوش گیاهی که در تزئینات گچبری بناها و کاخ‌های دوره ساسانی از جمله کاخ تیسفون دیده شده است، شامل شاخ و برگ‌ها، نقوش پالم، کنگر، آکانتوس و انار است. در دوران اسلامی نفوذ و گسترش اسلام بر تمامی هنرها و گرایش‌های هنری تأثیر بسزایی داشت و نقوش گیاهی در گچبری بناها به گونه‌ای دیگر با نقوش اسلیمی و ختایی باز نمود یافتند که نمونه‌های بی‌نظیر آن را می‌توان در مساجد قرون اولیه اسلامی ایران یافت. طرح درختان مو، انار، انجیر، نخل، برگ‌های کنگر و مو در دوران ساسانی این بار در ترکیب با طرح‌های اسلیمی در دوران اسلامی دیده می‌شوند.

طبق بررسی‌های صورت گرفته، بناهای مختلفی در تزئینات گچبری از قرون اولیه اسلامی شناسایی شده است که در دو استان اصفهان و خراسان تعداد بیشتر ابنیه با تزئینات گچی دارند. گچبری‌های قرون اولیه به نسبت دوره ساسانی و دوران بعد ساده هستند و از تکنیک‌های ساده‌تری برای اجرای آن‌ها استفاده شده است. مهم‌ترین بنای قرون اولیه اسلامی را که در آن گچبری‌های نفیس و ارزشمندی به کار رفته، مسجد جامع نائین است. در حدود قرن ۴ هجری تکنیک آژده کاری (لانه زنبوری) در تزئینات

گچبری وارد می‌گردد که نمونه بارزی از آن در گچبری های مسجد جامع نائین و شهر تاریخی نیشابور مشاهده می‌شوند. در قرون اولیه اسلامی، شیوه‌های به کار رفته در گچبری، دو شیوه خراسانی و رازی است. همچنین نقوش گچبری در قرون اولیه اسلامی متأثر از نقوش گچبری ساسانیان و سبک گچبری سامرا است. نقوش هندسی در گچبری قرون اولیه اسلامی، سهم عمده‌ای از نقوش تزئینی را تشکیل می‌دهد.

منابع

۱. آزاد، میترا (۱۳۸۱)، معماری ایران در قلمرو آل بویه، چاپ اول، تهران، کلیدر.
 ۲. احمدی، حسین. شکفته، عاطفه (۱۳۹۰)، تزیینات گچبری در معماری قرون اولیه اسلامی ایران، فصلنامه ادبیات و هنر دینی، شماره ۴.
 ۳. اعظمی، زهرا، شیخ الحکمایی، محمدعلی، شیخ الحکمایی، طاهر (۱۳۹۲)، مطالعه تطبیقی نقوش گچبری‌های کاخ تیسفون با اولین مساجد ایران، نشریه هنرهای زیبا- هنرهای تجسمی، دوره ۱۸، شماره ۴.
 ۴. انصاری، جمال (۱۳۶۶)، گچبری دوران ساسانی و تأثیر آن در هنرهای اسلامی، فصلنامه هنر، شماره ۱.
 ۵. انیسی، علیرضا (۱۳۸۹)، مسجد جامع فهرج (ارزیابی مجدد)، نشریه هویت شهر، سال پنجم، شماره ۷، صص ۱۵-۲۲.
 ۶. اتینگهاوزن، ریچارد؛ گرابر، الگ، (۱۳۸۱)، هنر و معماری اسلامی (۱)، ترجمه‌ی یعقوب آژند، چاپ دوم، تهران، سمت.
 ۷. پرادا، ایدت (۱۳۵۷)، هنر ایران باستان، ترجمه یوسف مجیدزاده، تهران، نشر دانشگاه تهران.
 ۸. دیمانند، موریسون اسون، (۱۳۶۵)، تاریخ راهنمای صنایع ایران، ترجمه عبدالله فریار، تهران، علمی و فرهنگی.
 ۹. سجادی، علی (۱۳۷۴)، هنر گچبری در معماری اسلامی ایران، فصلنامه علمی، هنری و فرهنگی اثر، سازمان میراث فرهنگی کشور، شماره ۲۵.
 ۱۰. شیبین، کلاوس (۱۳۹۰)، مبانی تاریخ ساسانیان، ترجمه کیکاووس جهاننداری، تهران، انتشارات فرزانه روز.
 ۱۱. علیان، علمدار؛ سرفراز، علی‌اکبر؛ جوادی، شهره، (۱۳۹۱)، نقوش سردر جورجیر و تأثیرپذیری آن از هنر ساسانی، فصلنامه باغ نظر، سال نهم، شماره ۲۲، صص ۱-۳.
 ۱۲. کیانی، محمد یوسف (۱۳۸۳)، تاریخ هنر معماری در دوره اسلامی، تهران، انتشارات سمت.
 ۱۳. گرامی نژاد، ابوالقاسم (۱۳۸۷)، آشنایی با شیوه‌های هنر گچبری، نشریه کتاب ماه هنر، شماره ۱۲۰.
 ۱۴. گیرشمن، رومن (۱۳۷۰)، هنر ایران در دوره پارتی و ساسانی، ترجمه بهرام فره‌وشی، تهران، انتشارات علمی و فرهنگی.
 ۱۵. محمدی فر، یعقوب، (۱۳۹۰)، باستان‌شناسی و هنر اشکانی، تهران، سمت.
 ۱۶. محمدی فر، یعقوب (۱۳۹۲)، ریشه‌یابی نقش‌مایه خوشه انگور و برگ مو در گچبری‌های مسجد جامع نائین، نشریه هنر و فن، سال اول، شماره اول.
 ۱۷. مصباح اردکانی، نصرت الملوک، لزگی، حبیب‌الله (۱۳۸۷)، مطالعه تأثیر نقش‌مایه‌های گچبری دوره ساسانی بر نقوش گچبری دوره اسلامی، فصلنامه هنرهای تجسمی نقش‌مایه، سال اول، شماره دوم.
 ۱۸. نعمتی بابایلو، علی، صالحی، اسرا (۱۳۹۰)، بررسی تطبیقی تزیینات گچبری مسجد نه گنبد بلخ و مسجد جامع نائین از منظر نقوش، ترکیب و مفاهیم، نشریه کتاب ماه هنر، شماره ۱۶۲.
 ۱۹. هیلن براند، رابرت (۱۳۷۴)، معماری هنرهای ایران، زیر نظر ر. دپلیو، فریه، ترجمه پرویز مرزبان، تهران، نشر فرزانه روز.
 ۲۰. هیلن براند، رابرت (۱۳۸۵)، معماری اسلامی، ترجمه باقر آیت‌الله زاده شیرازی، تهران، روزنه.
21. Pope.A.u. Ackerman. 1964. A survey of persian art.no.3.Oxford University press.
22. Wilkinon,.c.k. 1986. NISHAPUR. Some early Islamic buildinds and their Decorations. The Metropolitan Museum of Art New York.